ницьке військо Лівобережної Гетьманщини: історія виникнення. / О. Сокирко // Київська старовина. – 1998. – № 4. – С. 15–16.

[29] Чухліб Т. В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи… – С. 74–75.

[30] Стецюк К. Вплив повстання Степана Разіна на Україну. (З історії спільної боротьби російського і українського народів проти феодально-кріпосницького гніту) / К. Стецюк. – К.: Вид-во АН УРСР, 1947 – С. 59; Стецюк К. І. Народні рухи на Лівобережній і Слобідській Україні в 50 – 70-х роках XVII ст. / К. І. Стецюк. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960 – С. 350–351.

[31] Борисенко В. Дем'ян Многогрішний... – С. 46; Мельник Л. Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації (1669 – 1709 рр.) / Л. Г. Мельник. – К.: ІСДО, 1995. – С. 7–8.

[32] Лунін С. І. Вказ. праця. – С. 14, 24–25.

[33] Там само. – С. 25.

Михаил НЕЧИПОРЕНКО
(Черновцы)

РОД САМОЙЛОВИЧЕЙ И НАЧАЛО ПОЛИТИЧЕСКОЙ КАРЬЕРЫ ИВАНА САМОЙЛОВИЧА

В статье охарактеризовано происхождение семьи Самойловичей и выяснено их место в украинской истории. Особое внимание уделено родственным связям будущего гетмана, а также прослежено его восхождение по карьерной службе среди казачества.

***Ключевые слова**: гетман, казачество, Левобережье, Правобережье. Запорожская Сечь.*

Mykhailo NECHYPORENKO
(Chernivtsi)

SAMOYLOVYCH FAMILY AND THE BEGINNING OF IVAN SAMOYLOVYCH POLITICAL CAREER

The article describes the background of Samoilovych family and their place in Ukrainian history. Special attention is devoted to family ties of the future hetman, and tracing of his career rising up among the Cossacks.

***Keywords:** Hetman, Cossacks, the Left Bank, the Right Bank, Zaporozka Sich.*

УДК 94(477)«17/18»

Катерина ВАЛЯВСЬКА
(Чернівці)

ЕЛЕМЕНТИ СВІТСЬКОГО ЖИТТЯ В АВСТРІЙСЬКІЙ БУКОВИНІ (1774–1815)

У статті розглядається проникнення на Буковину модерних форм публічності та їх адміністративний контроль як результат соціокультурних перетворень в перших десятиліттях австрійського періоду правління.

***Ключові слова:** Габсбурзька монархія, світське життя, розкіш, Буковина, Чернівці, бальний порядок.*

Сьогодні в українській історіографії відбувається процес трансформації соціальної історії, тому все частіше предметом дослідження стають не лише певні соціальні групи, масові рухи та окремі особистості, але й різні прояви соціокультурного життя та повсякденності. Вивчення публічного життя Буковини, яке пропонується автором публікації, виправдане перш за все тим, що його зародження в останній чверті XVIII ст. та подальший розвиток створив поле для культурного та національного відродження краю.

Австрійська імперія, яку вже у XVIII ст. торкнувся процес індустріалізації, сприяла, головним чином в містах Буковини, переходу від традиційного суспільства до модерного та формуванню нової суспільної еліти. Цей процес супроводжувався виникненням нових форм суспільної комунікації, що особливо помітно проявлялося в публічному, або ж світському житті, наявність якого на Буковині вже становила прецедент.

Досі цьому аспекту не надавали пріоритету в історико-краєзнавчих студіях Буковини. Хоча розрізнені дані з цієї теми стали предметом зацікавлення в працях різних дослідників. Перш за все слід виокремити працю Р. Ф. Кайндля, завдяки якій до нас дійшли важливі факти соціокультурної картини австрійських Чернівців, адже дослідник мав у своєму розпорядженні солідну джерельну базу[1]. Німецький історик Е. Турчинський, висвітлюючи історію Буковини в контексті австрійської періодизації, приділяє увагу проникненню західноєвропейських впливів, формування нового суспільного порядку та модернізацію публічного життя всіх етнічних спільнот Буковини в австрійський період[2]. Одне з найновітніших досліджень здійснив румунський германіст І. Лігачіу, який незважаючи на чіткі хронологічні рамки роботи, все ж зачіпає більш ранній період та подає цікавий погляд на історію виникнення німецькомовного «культурного поля» в Чернівцях[3].

На жаль, спектр джерельної бази за своєю інформативністю та часовими рамками щодо теми публікації досить обмежений. Деякі копії та цитати документів, як наприклад «Ballordnung» 1803 р., місьтяться в праці Р.Ф.Кайндля, що дісталися йому у спадщину від Ф.А. Віккенгаузера. Важливим для аналізу суспільної трансформації місцевої еліти є «Beschreibung des Bukowiner Districts» барона Габріеля Сплені фон Міхальда, та мандрівні записки європейських авторів: Йозефа Рорера, Вінцента Баттані. З неопублікованих джерел інтерес для дослідження складають декрети і циркуляри австрійських правителів та Галицького намісництва про заборону участі в іноземних лотереях.

Метою пропонованого дослідження є аналіз суспільних та культурних перетворень, що торкнулись елітарних верств Буковини в період перших десятиліть австрійського панування, виявлення модерних форм суспільного життя, їх сутності та

засобів регулювання з боку австрійської адміністрації.

Хронологічні рамки дослідження обмежуються 1774–1815 рр., крайня рання межа обумовлена окупацією Буковини австрійськими військами та її подальшим приєднанням до земель Габсбурзької монархії, остання – відповідає періодизації австрійської історії, і межує із Доберезневим періодом (нім.Vormarz) або епохою Бідермаєра (1815–1848), що мала свої відмінні особливості та вплив на суспільне життя власне австрійських та приєднаних земель, в тому числі Буковини.

Оминаючи роздуми про значення приєднання Буковини для Габсбурзької монархії в 1774 р та долі випадку в історії, варто лише відзначити, що в цей період одночасно відбулося її «винайдення» для Відня[4]. Не в останню чергу також завдяки «Beschreibung des Bukowiner Districts» барона Г. фон Сплені[5].

Інтерес для теми дослідження складає повідомлення генерала Г. фон Сплені про організацію життя вищих станів на момент австрійської окупації Буковини:

Die Edelleute wenden auf ihre Wohnungen nicht das Geringste. Mitten im Walde haben sie niedere, kleine und nach der Türkischen Art gebaute Häuser. Diesemnach ist es nicht zu verwundern, dass in der Verhältniss des Edelstandes gegen de n Bauern die Bauart des letzteren[...]ohnerträglich bestellt sey[6].

Дворяни не звертають ні найменшої уваги на своє житло. Вони живуть серед лісу, в маленьких, низеньких, збудованих на турецький лад будинках. Тому не викликає подиву, що дворянські будівлі щодо сільських[…], майже нічим не відрізняються.

З повідомлення випливає, що Г. фон Сплені, виходець з протестантської родини з Верхньої Угорщини та вихованець Терезіанської лицарської академії, був негативно вражений способом життя місцевої знаті, а якщо аналізувати всю працю, то й загальним культурним рівнем Буковини[7]. Але через півстоліття ситуація змінюється. Подорожуючи в 1838 р. німецький мандрівник-дослідник Йоган Георг Коль напише про Чернівці – «місто здалося нам нічим іншим, як околицею Відня»[8]. Що ж стало причиною такого швидкого перетворення?

Із встановленням військової адміністрації (Militärverwaltung) на Буковину проникає уявлення про європейську розкіш – «Luxus». Це предмети, які на тому чи іншому рівні матеріальної культури виходять за середні норми, а відповідні потреби, на думку класика німецької соціології Вернера Зомбарта, умовно можна називати потребами в розкоші[9]. Виходячи з таких міркувань, дозволимо припустити, що «зачарування» європейською розкішшю стало однією причин відсутності спротиву з боку місцевого населення на шляху модернізації Буковини новою владою. Чи відповідає таке припущення дійсності, спробуємо з'ясувати, простежувавши процес проникнення розкоші в перших десятиліттях австрійського панування.

Першим знайомством жителів Буковини з таким явищем (відносно) можна вважати 12 жовтня 1777 р., коли відбулася урочиста церемонія присяги (Erbhuldigung) населення Буковини на вірність Габсбурзькій династії. Сама ідея проведення такого дійства належала генералу Габріелю фон Сплені, про потребу якого він наголошував у доповідній записці від 10 грудня 1774 р. центральному керівництву разом із програмою перетворень для Буковини. В такий задуманий ним спосіб мав відбутися своєрідний сакральний акт прилучення кожної окремої особи краю до нового державного устрою. Але цьому святковому акту, що його Г. фон Сплені продумав до дрібних деталей, судилося відбутися трьома роками пізніше. У рішенні Надвірної військової ради від 28 червня 1777 р. було ухвалене місце та час присяги, а її організатором призначався барон Г. фон Сплені[10].

Підготовка до свята тривала 3 місяці, для того щоб церемонія присяги проходила за всіма правилами «світських чар монархії». Хоча в цей період сам монарх Йосиф II мав неприязнь до різного роду церемоній [11].

За розпорядженням барона Г. фон Сплені церемонія присяги мала відбутися на площі перед «Генеральським будинком», яку перетворили на «гарний сад», прикрашаний високою тріумфальна аркою, обелісками, що оздоблювались прапорцями, зеленими гілками та пірамідами, з великими символічними картинами на полях, а на тупих вістрях мали зображення орла, що злітає, як символ вищої влади[12]. В дощатому залі, де мала відбуватися присяга, під балдахіном були встановлені портрети цісареви Марії Терезії та цісаря Йосифа II, перед ними стояло крісло, обтягнуте червоною камкою, в яке Г. фон Сплені сів як представник цісаря[13]. Все це мало нагадувати підданим про імператорський трон та кому, власне, вони складають клятву на вірність.

Важлива роль в цьому дійстві надавалася церкві, яка мала великий суспільний вплив на місцеве населення, сформоване у візантійській релігійній традиції. Після завершення церемонії, що супроводжувалось музикою та гарматними залпами, відбулося святкове богослужіння в церкві Святої Трійці[14]. В Чернівцях присягу складало майже 800 осіб: Радівецький єпископ Досифей Хереску, ювілейний митрополит Яків Путняну, три архімандрити, 5 архіпресвитерів, а також знать (23 місцеві боярини і 2 – з Молдови, 88 буковинських мазилів і 10 – з Молдови, 109 рупташів і 142 шляхтичі), жителі міста та околиць[15]. Після підписання документів «почалися святкування, рівним яким, як і самій святковій процесії, у Чернівцях ще не було». Біля тріумфальної арки у натовп кидали монети, о 3 годині почався святковий обід. Ввечері перед «Генеральським домом» була влаштована ілюмінація (5000 ламп), за

містом – феєрверк, «який для тодішнього міського населення був невідомим явищем з чужини»[16]. Для знаті був проведений бал у генеральському домі, у прилеглій великій залі та приміщені для присяги[17]. Така видовищність та розмах церемонії були спрямовані на репрезентацію нової влади в новопридбаному краї.

Як пише К. Чижевський, в останній чверті XVIII ст. для столиці Буковини «усе було новим, усе було першим»[18]. Найперше модернізація торкнулася гарнізонного міста Чернівці, де розкіш за подобою до Відня проявлялася в новій забудові міста, яка змінювала феодальний вигляд міста на більш урбаністичний. Будинки, що зводились в цей час, були здебільшого двоповерховими, центральна вісь фасаду підкреслювалась за допомогою архітектурних засобів, найчастіше таких, як арочна брама проїзду, над якою розміщувався балкон. Архітектурне вирішення цих споруд тяжіло до стриманого класицизму із мінімальним декором фасаду[19]. У 1780 р. збудовано першу кам'яну споруду для потреб адміністрації краю, будинок намісника, так званий «Генеральський дім»[20], в 1784 р. споруджено «Гауптвахту» (в 1786 р. розширена), яка, за словами Р.Ф. Кайндля. мала «гарненький вигляд»[21], але її класицистична, прикрашена тосканським портиком, споруда з'явилася значно пізніше – в 1867 р., а «Дім полковника» (відомий також як «офіцерське казино»), відкритий в 1782 р., набув репрезентативного вигляду лише в 1890 р.[22]

Перші споруди, збудовані австрійською адміністрацією в кінці XVIII – на поч. XIX ст., мали «сухий казармений вигляд» з провінційним варіантом віденського класицизму[23]. Та незважаючи на свою архітектурну лаконічність за мірками тогочасної архітектури такий тип австрійської забудови створював простір, який мотивував автохтонне населення, що досі жило в непримітних дерев'яних чи глиняних будинках та відвідувало церкву хатнього типу, відповідати або ж «тягнутися» у своєму повсякденному житті до нової культурній традиції, що було одним із перших чинників суспільної трансформації.

Подальші причини соціокультурних перетворень слід шукати в зміні структури населення Буковини. Окупація Буковини австрійськими військами в 1774 р. спричинила відтік населення у більш спокійні сусідні райони. Але завдяки демаркації австро-турецького кордону 1776 р. спостерігався процес зворотної міграції буковинців, колишніх втікачів почала приваблювати політика австрійських чиновників в краї, сформованих в дусі конфесійної толерантності та йосифінізму[24]. Загальна чисельність населення Буковини збільшилась з близько 57 тис., за іншими даними 75 тис. в 1775 р. до 207 329 в 1806 р.[25] Важливим чинником збільшення населення краю була цілеспрямована переселенська політика Австрії, але при цьому слід також врахувати, що в кінці XVIII ст. спільним для всієї Європи був демографічний вибух, спричинений початком індустріалізації та покращенням життєвих умов населення[26].

До першого десятиліття XIX ст. на Буковину були переселені близько 3 тисяч німецьких сімей[27]. Спочатку поселилися переведені у Буковину сім'ї державних службовців: чиновники та військові. Незабаром до них приєдналися учителі, представники духовенства, управителі державних маєтків, купці, ремісники, робітники та ін. Найбільший наплив німецьких поселенців був, передусім, в столицю краю Чернівці, але німецький елемент поповнив також міста Серет, Сучаву та Радівці[28]. Чисельність цієї групи в означений час неможливо встановити, адже професійна зайнятість населення Буковини була вперше врахована лише під час перепису 1857 р.[29] Проте ця група була кількісно не настільки значною, як її здатність формувати модерний вигляд та спосіб життя міст Буковини.

Позитивним відгомоном у модернізації в краї мав йосифінізм та освічений абсолютизм. Намагаючись бути «сучасним» правителем, Йосиф II йшов назустріч новим ідеям в дусі Просвітництва, випереджаючи таким чином оновлення суспільства шляхом радикальним змін. Для цього імператор оточував себе представниками усіх класів, прагнув створити єдиний адміністративний апарат, рушійною силою якого були б честолюбні освічені чиновники незнатного походження, яких він протиставляв консерваторам-аристократам[30]. Саме такими була більшість переселених на Буковину чиновників.

Місцева знать, формуючись в Молдавському князівстві (бояри, мазили, рупташі), яке тогочасні інтелектуали розташовували між варварством та цивілізацією, розвивалася в іншому культурному просторі, тому переселені службовці та представники вільних професій стали основними носіями міської культури, сприяли розбудові західноєвропейського культурного поля в крайній південно-східній провінції Габсбурзької імперії[31].

Як зазначає В. Зомбарт, у XVIII ст. в ранньокапіталістичній Європи відбулися деякі зміни, що вплинули на суспільне життя. Так, до основних споживачів розкоші (князі, духовенство, знать), що концентрувалися у великих містах, приєдналася нова важлива група – буржуазія[32]. Одночасно з цим в XVIII ст. велике місто почало впливати на жителів провінції, воно рішуче міняло їх життєві звички, привчало витрачати гроші на розкіш, міняти свої життєві стандарти[33]. З приходом австрійської влади та переселенців цей процес торкнувся й Буковини.

Поява централізованого бюрократичного апарату на Буковині, що особливо характерно було для Чернівців як крайової столиці, зумовило наявність перших ознак розкоші в публічному житті краю. Переселені сюди чиновники та військові, які були вихідцями із знатних родин чи буржуазії, при-

возили з собою свої звички. Крім того, чиновники та знать сприяли збільшенню населення міста завдяки притоку торговців та ремісників, які б могли задовольнити їх споживчі потреби.

Про наявність жвавого публічного життя в столиці Буковини на поч. XIX ст. свідчить праця австрійського літератора, професора політичних наук та статистики у Львові Йозеф Рорера, родом із Відня. Змальовуючи своє перебування у Чернівцях в листопаді 1802 р., він пише, що отримав запрошення від кількох місцевих чиновників найвищого рангу, тому більшість часу він проводив у «дружньому колі». Найбільше йому сподобалось гостювання в будинку православного єпископа Буковини Даниїла Влаховича[34]. З більш пізнього опису імператора Франц I, який відвідав резиденцію єпископа в 1817 р., довідуємось, що, власне, помешкання єпископа складалося з однієї зали та кімнати, «не дуже гарної»[35]. Незважаючи на скромні житлові умови єпископа Даниїла, він отримував щорічну грошову ренту в розмірі 6 000 фл. та додаткове грошове надходження за виконувані ним духовні функції. Цього було достатньо, щоб приємно вразити сина віденського чиновника Й. Рорера. Останній повідомляє, що в будинку єпископа його приймали як сина і він «міг насолоджуватися всім, що може бажати собі чутливий молодий чоловік», крім того, він був вражений сиром, яким його пригощали, за його словами, такий тип «швейцарського» сиру годі було шукати «серед австрійської чи баварської розкоші»[36].

З тексту Й. Рорера також випливає, що єпископ вмів приймати гостей на належному рівні, і це не було рідкісним явищем. Тому можна припустити, що місцеве вище православне духовенство не було закрите від «мирського життя». Це також підтверджується пізнішими фактами, починаючи з другої половини XIX ст., коли їх діяльність в публічному житті Буковини набере більшої активності та впливу.

Простежуючи проникнення розкоші на Буковину, бачимо, як, наприклад, за європейською манерою місцеві жителі бажали мати в своєму домі фортепіано. Вперше в Чернівцях фортепіано придбала заможна родина Влаховичів в1809 р., потім воно потрапило до Марії фон Бухенталь, яка згодом подарувала його майору жандармерії Герольду[37]. Гру на фортепіано належало опанувати кожній дівчині з хорошої сім'ї. Але, як довідуємося із історії сім'ї Йозефи Едле фон Юст, дозволити собі придбання такого дорогого музичного інструменту могли й представники середніх прошарків суспільства.

Йозефа Едле фон Юст, батько якої був одним із чиновників, направлених в новоздобуту австрійську провінцію після 1775 р., одружилася в 1804 р. із польським збіднілим дворянином Францом фон Мікуліч. В 1816 р. чоловік Йозефи не повернувся з подорожі, таким чином, залишивши на неї чотирьох дітей та борги[38]. Щоб утримувати своїх дітей, вона здобула освіту акушерки, яка в той час користувалася повагою та була досить прибутковою. Це дало змогу одинокій матері дати хорошу освіту своїм трьом синам, а для доньки придбати фортепіано, адже в цей час музична освіта для жінки мала навіть більше значення, ніж багате придане, а за визначенням У. Дьокер, це один із складових «символічного капіталу» жінки в середовищі буржуазної культури[39]. У 1814 р. в Чернівцях оселився виробник фортепіано Адальберт Кауделла, що якнайкраще свідчить про «суспільну потребу» та попит на такий важливий атрибут світського життя[40].

Ще одним доказом для підтвердження нашого припущення може слугувати запис хроніки римо-католицької парафіяльної церкви у Чернівцях про перебування імператора Франца I та його четвертої дружини Кароліни Августи в місті в 1817 р. Серед інших громадських закладів вони відвідали школу для дівчат, де імператриця була здивована вихованням та шляхетним одягом дочок місцевих ремісників, висловивши зауваження про недоречність такої розкоші та навичок ручної роботи, «які личать тільки дівчатам вищих станів»[41].

У XVIII ст. на зміну приватної розкоші, яка була до того часу притаманна лише двору правителів, приходить розкіш колективна. Місто створює нові можливості для ведення безтурботного і пишного способу життя. Святкові заходи, які до того часу влаштовувались лише придворними в замках королів, поширились на широкі верстви населення, які також створювали для себе місця для розваг[42].

Спочатку ці нововведення торкалися лише вищих верств суспільства, та згодом поширилися й на представників буржуазії, завдяки чому останні, ще не маючи достатніх політичних прав, задовольняли свої амбіції. Насамперед цей процес проходив у великих європейських містах, в Австрії – це звісно ж був Відень, він став орієнтиром для жителів провінцій. Присутність імператорського двору та аристократії сприяла головним чином тому, що Відень славився своєю розкішшю, яка захоплювала жителів провінцій і викликала бажання уподібнюватись[43]. Так, до кінця XVIII ст. на Буковині, згідно з теорією В. Зомбарта, вже були представлені всі можливі засоби для ведення якщо не розкішного, то «псевдорозкішного» життя: театральні дійства, бальні зали, ресторани, готелі та крамниці[44]. Розглянемо ці нововведення детальніше:

1) *Театральні дійства.* З мандрівної записки Вінцента Баттані дізнаємося, що в 1805 р. крайова столиця Буковини все ще мала сільський традиційний характер:

Die Stadt selbst bildet nur eine Gasse und bedeckte einen Hügel, den ärmliche Wohnungen umgeben. […]Erst Joseph II. verschaffte ihr ein besseres Ansehen durch Errichtungen mehrerer öffentlicher Gebäude und der Kasernen[45].

Місто самостійно утворює лише одну вулицю і займає один пагорб, оточений убогими житлами.[…]Лише Йосиф ІІ надав йому кращого вигляду завдяки зведенню кількох громадських будівель та казармам.

Але попри такий стан місцева публіка в цей час вдовольнялася виступами мандрівних театрів, фокусників, танцюристів, співаків: в 1784 «китайські тіні» демонстрував італійський ілюзіоніст, а в 1795 жителі міста побачили публічну виставу «Sprech-Maschine» (фонограф). Такі дійства зазвичай відбувалися в громадських садах, заїжджих дворах чи імпровізованих театральних залах[46]. Спочатку в 1803р., а згодом в 1805 р. в Чернівцях гастролювала перша німецькомовна трупа під керівництвом Філіппа Бернта[47].

2) *Організація балів.* Про влаштування балів в Чернівцях вже на початку першого десятиліття австрійського панування свідчать «бальні порядки» 1788 та 1803 рр., більшість з яких організовували заможні торговці[48]. Цікаво, що музичне оформлення на балах забезпечували військові оркестри[49].

3) *Готелі та ресторани.* Кількість готелів в Чернівцях росла дуже швидко, більшість із них мали гучні назви, такі як «Goldenes Schiff», «Zu den drei Kronen», «Zum goldenen Fisch». Готель «Russie» в 1788 р. отримав дозвіл на трактир із більярдною, а в готелі «Drei Kronen» власника Штефана Гайваса в 1788 р. вже була кімната-кафе («Kaffezimmer»)[50]. Такого роду заклади були важливим місцем, де представники місцевого «вищого світу» могли практично реалізовувати своє уявлення про віденський спосіб життя. Адже Відень цього часу не можна уявити без численних готелів та кафе, де місцева публіка мала нагоду не лише спілкуватися, але й почути музику та зіграти в азартні ігри[51]. Серед останніх неймовірної популярності набула гра в більярд, настільки, що в 1745 р. у Відні вийшов закон, який забороняв відкриття більярдних залів на всіх поверхах, крім першого, з метою попередження обвалу, а майстри гри в більярд були не менш відомими ніж артисти театру[52].

4) *Торгівля предметами розкоші.* Загалом більша частина торгівлі була зосереджена в руках євреїв. Товари, зокрема в Чернівці, завозились із Німеччини, Туреччини, особливою популярністю користувалися товари із Відня[53]. Судячи з подорожньої записки, вже в 1818 р. в місті було «багато гарних крамниць», серед іншого продавалась пудра для волосся, яка була невід'ємним атрибутом світського туалету[54]. Але все ж пропозицію товарів в цей період не слід перебільшувати, адже на Буковині ще не було розвиненої інфраструктури, зокрема залізниць, які б могли сприяти розширенню торгівлі[55]. Про місцеві ярмарки, які регламентувались міським статутом 1786 р., розповідають, що можна було придбати як найдешевші товари, так і «предмети розкоші та високої вартості», які контрастували щодо самої атмосфери ярмарку, традиції якого збереглись ще з молдавського періоду[56].

Згадані нововведення на Буковині мали в досліджуваний період ще поодинокий, неорганізований характер, адже, щоб вони стали масовими, бракувало так званого «світу», певного світського кола людей, яких би об'єднували спільні інтереси та можливості. Така спільнота потребувала відповідного соціального елементу, натомість місцеві дворяни не відповідали таким критеріям, а середні класи, або ж буржуазія, перебували ще на стадії свого формування, тому не мали поки що достатніх можливостей.

Важливим для розвитку громадського життя Габсбурзької монархії, у т.ч. Буковини, були прийняття патенту про віротерпимість, «Загального судового поряду» в 1781 р., а також «Загального цивільного кодексу». Нові зміни в адміністративній та судовій сферах продовжували відбивати суть йосифінізму – «монархія мала бути як благодійницькою, так і поліцейською державою»[57]. Тому заходи, що проводила австрійська адміністрація для модернізації суспільного життя Буковини, спрямовувались у двох напрямках, з одного боку, на подолання «низького культурного розвитку» населення краю, а з другого боку – на контроль нещодавно «завезених» видів публічного дозвілля.

Урізноманітнення світського життя буковинців змусило окружне управління Буковини подбати про його правове регулювання, про що свідчить введення так званих бальних правил («Ballordnung»), які були надані до розпорядження Чернівецькому магістратові 29 січня 1788 р. За вказівкою окружного управління ці правила повинні були вступити в дію вже з 1 лютого, тобто через кілька днів, та першочерговим було донести їх до відома торгового стану. Як писав Р. Ф. Кайндль про ці правила, в наступні дні були повідомлені «визначні німецькі та вірменські купці», зокрема Франц Ульріх, Хрістоф Петрович, Ігнац Антонович та Стефан Богданович[58]. Звідси правдоподібним виглядає судження, що в окреслений час організацією балів займалися переважно заможні торговці, очевидно, не без зиску для своєї кишені. Крім того, для влаштування балу чи «нічного музикування» потрібно було отримати дозвіл в окружному управлінні та сплатити до міської каси 20 крейцерів[59].

На жаль, про суть згаданих бальних правил ми можемо лише здогадуватись за подібними правилами від 1803 р., видані окружним старостою Йозефом Фогелем, призначення яких випливало вже із самої назви «Ballordnung zur Erzielung mehrer Ordnung und Sicherheit für die in der Kreisstadt Czernowitz stattfindenden Nobel- und Bürger-Bälle» («Бальний порядок для досягнення більшого порядку та безпеки на дворянських та міщанських балах, що відбуваються в окружному місті Чернів-

ці»). Основні статті «Ballordnung» мали на меті попередити конфліктні ситуації під час балу, обов’язковою була присутність військового патруля, з цією ж метою регламентувався порядок танців, програма яких не відрізнялася від загальноєвропейських: грали німецькі танці, кадриль, а також менует – головний танець для всієї тогочасної Європи[60], допоки в період Віденського конгресу його місце не зайняв вальс[61].

Подібні заходи безпеки та нагляду були звичними для того часу і перегукуються з іншими бальними правилами на землях Габсбурзької корони (Див. табл. 1).

Порівнюючи бальні правила австрійських Чернівців, Лінцу та Зальцбурга, бачимо деякі ідентичні пункти. До прикладу, всі три документи забороняють носіння зброї та шпор в танцювальному залі, а також не допускають плескання («Hдndeklatschen» або «Abpatschen»). Спільною також є сувора регламентація танців, яка затверджувалася вищим крайовим керівництвом. Іноді такий порядок містився в «Ballordnung», як демонструє чернівецький документ, в інших випадках видавався окремий «Tanzordnung» або «Musikordnung». Приміром, «Musikordnung bey den masquirten Balen in dem Rathhaussalle» («Музичний порядок для маскарадних балів в залі Ратуші»), виданий в Зальцбурзі в 1790 р., містить такі пункти: початок музики о 8 год.; в наступні години грають з 8 до 10 – менует, з 10 до пів на 11 – німецькі танці, з пів на 11 до чверть на 12 – менует, потім, з 12 до 1 год. ночі – англійські танці, з 1 до 2 – менует, з 2 до пів на 3 – німецькі танці, з пів 3 до пів на 4 менует, потім до 4 год. – німецькі та англійські танці[68].

Таблиця 1

Бальні правила					
м.Чернівці, 1803 р.		**м. Лінц, 1790 р.**		**м. Зальцбург, 1810 р.**	
1. Darf niemand auf dem Ball, der zu tanzen willenſ iſt, Sporen tragen; 2. ſoll niemand weder mit Seitengewehr noch mit einem Stock auf dem Tanzſaal erſcheinen […] [62].	1. Ніхто, хто хоче танцювати на балу, не повинен носити шпор; 2. У танцювальному залі ніхто не повинен з’являтися ні зі шпагою, ні зі стеком.	Fűnftens: Wird den wirklicher Anweisung durch die Wache verbothen, Sporren zu tragen, auch ein Seiten- Feuer- oder ſonſtiges heimliches Gewehr bei ſich zu fűhren[…][63].	П’яте: Дійсним розпорядженням через варту забороняється носити шпори, а також мати при собі шпагу чи рушницю, або іншу таємну зброю […].	**§. 3** […]Alle Gattungen von Sporn, Seiten- oder Feuergewehre und Stőcke ſind gleichfalls zu tragen verbothen [64].	**§. 3** Всі види шпор, шпаги та вогнепальну зброю також заборонено носити.
Damit aber auch in Anſehung der Tanze keine Unordentlichkeit ſich ergeben mőge, wird hie mit angeordnet: 6. ſo wie der Ball gewőhnlich um 7 Uhr abendſ ſich erőffnet, ſo wird von dieſer Stunde an biſ 9 Uhr polniſch getanzt und das ſogenannte Abpatſchen nicht geſtattet. Weiterſ wird getanzt: von 9 biſ 10 Uhr teutſch, von 10 biſ ½ 11 Menuette, von ½ 11 biſ 11 Maſuriſch oder Quadrille, von 11 biſ 12 Ruhe-Stunde, von 12 biſ 1 Uhr Sauvage, von 1 biſ 2 polniſch, von 2 biſ ½ 3 teutſch, von ½ 3 biſ 3 Maſuriſch oder Krakowiak, von 3 biſ 4 polniſch [65].	Для того, щоб з приводу танців не виникло якогось безладу, цим постановляється: 6. Оскільки бали зазвичай починаються о 7-й годині вечора, то з цієї години до 9-ї танцюють по-польськи і не допускається так зване плескання. Далі порядок танців такий: з 9-ї до 10-ї години танцюють по-німецьки, з 10-ї до пів на 11-ту – менует, з пів на 11-у до 11-ї – мазурку або кадриль, з 11-ї до 12-ї – перерва, з 12-ї до 1-ї – саваж, з 1-ї до 2-ї – по-польськи, з 2-ї до пів на 3-ю – по-німецьки, з пів на 3-ю до 3-ї – мазурку або краков’як, з 3-ї до 4-ї – по-польськи.	Neuntens: Wird alleſ zudringliche Hőndeklatſchen und Lårmen um Abånderung der Tanzmuſik unterſaget, indem daſ Muſikorcheſter ohnhin ſchon ſeine őffentlich angeſchlagene Stunden zu Manuetſ und deutſchen Tanzen hat, und daſ zu geſchwinde Tanzen der Geſundheit nachteilig iſt [66].	Дев’яте: Зороняється все нав’язливе плескання та галас при зміні музики для танців, оскільки оркестр має вже без того публічно визначені години для менуету та німецьких танців, і це шкодить швидким танцям для здоров’я.	**§. 5** Wird zudringliche Hőndeklatſchen und Lårmen um Abånderung oder Verlångerung der Tanzmuſik wird unterſagt, indem das Orcheſter von den erhaltenen beſtimmten Weiſungen űber die Art und Dauer nicht abgeben darf [67].	**§. 5** Забороняється нав’язливе плескання та галас при зміні чи продовженні танцювальної музики, оскільки оркестру не дозволяється відходити від отриманих чітких вказівок про вид та тривалість (музики – *К.В.*).

Суворих часових рамок для проведення балу чернівецький документ не містив, бал міг продовжуватись до ранку, винятки встановлювалися лише в неспокійні часи[69]. Аналіз інших бальних порядків свідчить, що офіційно бал найчастіше міг продовжуватись до 4-5 год. ранку.

Чернівецький «Ballordnung» виявляв лояльність щодо ненімецьких народностей, зокрема, за наявності на міщанському балу молдаван, окремо визначався час для їхнього національного танцю[70]. Таким чином, бальні правила крайової столиці Буковини в кінці XVIII – на поч. XIX ст. за формою та змістом були близькими до бальних правил інших австрійських міст, аналіз тексту яких свідчить про певний шаблон їхнього складання.

Іншою світською розвагою, яка потребувала контролю з боку окружного управління, були азартні ігри. Ставка в дозволених іграх не мала перевищувати 3 крейцерів, а вклади в інші лотереї каралися штрафом в розмірі 50 дукатів (1 дукат = 3, 44 г золота 993 проби)[71]. Декретом від 1777 р. суворо заборонялася участь населення в лотереях іноземних держав, але у зв'язку із тим, що піддані імперії продовжували вкладати гроші до подібних організацій, з'являлися все нові декрети з більш суворими приписами (1787 р., 1789 р., 1799 р., 1810 р.)[72].

Отже, перебуваючи у складі Габсбурзької монархії, Буковина, незважаючи на свою «відрізаність від усього», як висловився свого часу А. Дж. П. Тейлор, стала місцем, де поступово приживались європейські традиції та спосіб життя[73]. Слідом за тенденцією в сучасній історіографії можна було б ідеалізувати це місце, говорячи про її «окраєнність» чи «пограничність», натомість доводиться констатувати, що її відносини із Віднем обмежувались парадигмою «центр-периферія». Що наклало свій відбиток на суспільне життя Буковини.

Провідними у формуванні модерних елементів публічного життя Буковини в 1774–1815 рр. були дві тенденції. Так, засновниками та законодавцями цієї сфери були чиновники, заможні торговці та інші верстви населення, яких умовно можна об'єднати під терміном «буржуазія» або «zweite Gesellschaft», а не представників дворян («erste Gesellschaft»), як це було характерно для Європи. Ця особливість сприяла більшій мобільності та відкритості «вищого світу» Буковини в австрійський період.

Іншою тенденцією було те, що прагнення представників вищих верств місцевого населення наслідувати Відень у своєму повсякденному житті випереджало навіть розвиток інфраструктури та господарства провінції.

Таким чином, в сукупності названі тенденції виконували функцію інтеграції провідних суспільних груп переселенців та автохтонного населення Буковини.

---

[1] Kaindl R. F. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeit bis zur Gegenwart. – Czernowitz: Pardini, 1908. – 230 S.

[2] Turczynski E. Geschichte der Bukowina in der Neuzeit. – Wiesbaden, 1993. – 256 S.

[3] Lihaciu I. Czernowitz 1848-1918: Das kulturelle Leben einer Provinzmetropole. – München, 2012. – 258 S.

[4] Вульф Л. Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва. – К. : Критика, 2009. – 592 с.

[5] Сплені Г. Опис Буковини = Beschreibung der Bukowina / Пер. з нім., передмова і коментар О.Д.Огуя, М.М. Сайка. – Чернівці: Рута, 1995. – 110 с. ; Lihaciu I. Czernowitz 1848-1918: Das kulturelle Leben einer Provinzmetropole. – München, 2012. – S. 15-16.

[6] Сплені Г. Опис Буковини = Beschreibung der Bukowina. – С. 92.

[7] Никифорак М. Державний лад і право на Буковині в 1774 – 1918 рр. – Чернівці: Рута, 2000. – С. 41.

[8] Kohl J.G. Reisen im Inneren von Rußland und Polen. Die Bukowina, Galizien, Krakau und Mähren. – Dresden/Leipzig. – S. 17; Брицький П., Бочан П. Німці, французи і англійці про Україну та український народ у XVII – XIX століттях. – Чернівці: Технодрук, 2011. – С. 100.

[9] Зомбарт В. Роскошь и капитализм // Собрание сочинений. – Т.3. – Санкт-Петербург, 2008. – С. 89-90.

[10] Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina. – Wien, 1899. – S. 127-128.

[11] Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика. – М.: Издательство «Весь Мир», 2007. – С. 208.

[12] Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina. – S. 128; Ковачев А. Символы власти и их интерпретация в различных культурах // Антропология власти. Хрестоматия по политической антропологи: В 2-х т. – Т.1.Власть в антропологическом дискурсе. СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2006. – С. 260.

[13] Polek J. Die Huldigung der Bukowina am 12 Oktober 1777 // Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum. Zehnter Jahrgang. 1902. – Czernowitz, 1902. – S. 14; Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – Чернівці, 2008. – С. 69.

[14] Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina. – S. 128

[15] Ботушанський В. Місто в період австрійського правління // Чернівці: Історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто). [Кол. монографія] В.М. Ботушанський, С.В. Біленкова, О.В. Добржанський та ін. За заг. ред. В.М. Ботушанського. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – С. 83; Чучко М. «И възят Бога на помощь»: соціально-релігійний чинник в житті православного населення північних волостей Молдавського воєводства та австрійської Буковини (епоха пізнього середньовіччя та нового часу). – Чернівці: Книги – XXI, 2008. – С. 29.

[16] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 69; Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina. – S. 128.

[17] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 71.

[18] Чижевський К. Забута метрополія на пограниччі монархії Габсбургів // http://www.ji.lviv.ua/n9texts/czyzewsky.htm.

[19] І. Коротун. Етапи розвитку та забудови міста Чернівці. Формування історико-культурної заповідної території // Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 12.

[20] Никирса М. Забудова Чернівців: площі, вулиці, споруди, нові мікрорайони, перспектива (1774 – 2008 рр.) // Чернівці: Історія і сучасність. – С. 312.

[21] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 253.

[22] Редль Д. Поміж Віднем і Черівцями: до становлення і впливу історичної архітектури цісарсько-королівської монархіїі // Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 47.

[23] Вандюк Л. Віденські впливи на архітектуру Чернівців // Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 82.

[24] Скорейко Г. Населення Буковини за австрійськими урядовими переписами другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : історико-демографічний нарис. – Чернівці: Прут, 2002. – С. 34; Turczynski E. Geschichte der Bukowina in der Neuzeit. – S. 28.

[25] Die Bukowina. Eine allgemaine Heimatkunde = Буковина. Загальне краєзнавство / Переклад з нім. Ф. Андрійця, А. Квасецького. – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – С. 42; Turczynski E. Geschichte der Bukowina in der Neuzeit. – S. 28.

[26] Скорейко Г. Населення Буковини за австрійськими урядовими переписами другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : історико-демографічний нарис. – С. 54.

[27] Буковина: історичний нарис / Відп. ред. В.М. Ботушанський. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – С. 8.

[28] Осачук С.Німці Буковини. Історія товариського руху (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – С. 58.

[29] Скорейко Г. Населення Буковини за австрійськими урядовими переписами другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : історико-демографічний нарис. – С. 78.

[30] Шимов Я. Австро-Венгерская империя. – М., 2003. – С. 168.

[31] Вульф Л. Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва. – К. : Критика, 2009. – С. 414-415; Lihaciu I. Czernowitz 1848-1918: Das kulturelle Leben einer Provinzmetropole. – S. 12.

[32] Зомбарт В. Роскошь и капитализм. – С. 40.

[33] Там само. – С. 150.

[34] Rohrer J. Bemerkungen auf einer Reise von der Türkischen Gränze über die Bukowina durch Ost- und Westgalizien, Schlesien und Mähren nach Wien. – Wien, 1804. – S. 58.

[35] Чучко М. «И възят Бога на помощь»: соціально-релігійний чинник в житті православного населення північних волостей Молдавського воєводства та австрійської Буковини (епоха пізнього середньовіччя та нового часу). – С. 97.

[36] Rohrer J. Bemerkungen auf einer Reise von der Türkischen Gränze über die Bukowina durch Ost- und Westgalizien, Schlesien und Mähren nach Wien. – S. 58, 60.

[37] Norst A. Der Verein zur Förderung Der Tonkunst in Der Bukowina 1862 – 1902. – Czernowitz, 1903.– S. 15; Демочко К. Музична Буковина: Сторінки історії. – С. 8.

[38] Turczynski E. Geschichte der Bukowina in der Neuzeit. – S. 79.

[39] Döcker U. Bürgerlichkeit und Kultur – Bürgerlichkeit als Kultur. Eine Einführung// Bürgertum in der Habsburger-Monarchie. – Wien-Köln. – S. 98.

[40] Там само. – S. 80.

[41] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 80.

[42] Зомбарт В. Роскошь и капитализм. – С. 151.

[43] Брион М. Повседневная жизнь Вены во времена Моцарта и Шуберта. – М.: Молодая гвардия, 2009. – С. 32 – 53.

[44] Зомбарт В. Роскошь и капитализм. – С. 151-154.

[45] Batthyani V. Reise durch einen Theil Ungars, Siebenburgens, der Moldau und Buccovina. Im Jahre 1805. – Pest, 1811. – S. 163.

[46] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 287.

[47] Tiefentaler P. Das Theaterwesen // Czernowitz. Eine Stadt am Wandel der Zeit mit besonderer Berücksichtigung ihres deutschen kulturellen Lebens. – München / Stuttgart, 1988. – S. 107.

[48] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 200.

[49] Lihaciu I. Kunst und Kultur im alten Czernowitz – zum kreativen Milieu einer Provinzmetropole // Mythos Czernowitz: Eine Stadt im Spiegel ihrer Nationalitäten. – S. 49.

[50] Bornemann I. Das Wirtschaftsleben in Czernowitz // Czernowitz. Eine Stadt am Wandel der Zeit mit besonderer Berücksichtigung ihres deutschen kulturellen Lebens. – München / Stuttgart, 1988. – S. 133; Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 273.

[51] Tanzer G. Spectacle müssen seyn. Die Freizeit der Wiener im 18. Jahrhundert. – Wien; Köln; Weimar. – S. 187.

[52] Брион М. Повседневная жизнь Вены во времена Моцарта и Шуберта. – С. 84.

[53] Bornemann I. Das Wirtschaftsleben in Czernowitz // Czernowitz. Eine Stadt am Wandel der Zeit mit besonderer Berücksichtigung ihres deutschen kulturellen Lebens. – S. 133, 135.

[54] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 274; Мерцалова М. Костюм разных времен и народов: Т. 3-4.: В 4 т. – М.: Академия Моды, СПб.: Чарт Пилот, 2001. – С. 16.

[55] Die Bukowina. Eine allgemaine Heimatkunde = Буковина. Загальне краєзнавство... – С. 466.

[56] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 275.

[57] Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика. – С. 313.

[58] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den altesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 200.

[59] Zieglauer F. Geschichte Bilder aus der Bukowina zur Zeit der österreichischen Militär-Verwaltung (Siebente Bilderreihe. – Die Jahre 1785 und 1786). – Czernowitz: Pardini, 1900. – S. 73.

[60] Tanzer G. Spectacle müssen seyn. Die Freizeit der Wiener im 18. Jahrhundert. – Wien; Köln; Weimar. – S. 228.

[61] Брион М. Повседневная жизнь Вены во времена Моцарта и Шуберта. – С. 250.

[62] Kaindl R. F. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeit bis zur Gegenwart. – S. 141.

[63] Ball-Ordnung, welche auf allerhöchsten Befehl durch die kais. königl. Landesregierung zu Jedermanns Wissenschaft und Beobachtung bekannt gemacht wird. Linz. 1790. – S. 2.

[64] Lieder und Tänze um 1800: aus der Sonnleithner-Sammlung der Gesellschaft der Musikfreunde in Wien. 12, Volksmusik in Salzburg. – Wien, 2000. – S. 93.

[65] Kaindl R. F. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeit bis zur Gegenwart. – S. 141.

[66] Ball-Ordnung, welche auf allerhöchsten Befehl durch die kais. Königl. Landesregierung zu Jedermanns Wissenschaft und Beobachtung bekannt gemacht wird. – S. 3.

[67] Lieder und Tänze um 1800: aus der Sonnleithner-Sammlung der Gesellschaft der Musikfreunde in Wien. 12, Volksmusik in Salzburg. – S. 93.

[68] Там само. – S. 94.

[69] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 201.

[70] Kaindl R. F. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeit bis zur Gegenwart. – S. 141.

[71] Kaindl R. F. = Кайндль Р. Ф. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeit bis zur Gegenwart = Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення. – С. 199; Державний архів Чернівецької області. – Ф.1. Крайове управління. – Оп.2. – Спр. 16. – Арк. 7.

[72] Державний архів Чернівецької області. – Ф.1. Крайове управління. Оп.2. – Спр. 16. – Арк.1, 7, 12, 18.

[73] Тейлор А. Дж. П. Габсбурзька монархія 1809-1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2002. – С. 254.

Екатерина ВАЛЯВСКАЯ
(Черновцы)

ЭЛЕМЕНТЫ СВЕТСКОЙ ЖИЗНИ В АВСТРИЙСКОЙ БУКОВИНЕ (1774–1815)

В статье рассматривается проникновение на Буковину современных форм публичности и их административный контроль как результат социокультурных преобразований в первых десятилетиях австрийского периода правления.

Ключевые слова: *Габсбургская монархия, светская жизнь, роскошь, Буковина, Черновцы, бальный порядок.*

Kateryna VALIAVS'KA
(Chernivtsi)

ELEMENTS OF HIGH LIFE IN THE AUSTRIAN BUKOVYNA (1774–1815)

The article deals with the penetration of Bukovina modern forms of publicity and administrative control as a result of social and cultural transformation in the first decades of Austrian period.

Keywords: *Habsburg monarchy, high life, luxury, Bukovina, Chernivtsi, ballroom order.*

УДК 94(477)«1776/1779»

Тарас ПРОКОП
(Чернівці)

РЕФОРМАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ П. РУМЯНЦЕВА-ЗАДУНАЙСЬКОГО НА ПОСАДІ ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА МАЛОРОСІЇ

У статті проаналізовано реформи, проведені П. Румянцевим на посаді генерал-губернатора Малоросії (Лівобережної України). Автором висвітлено реформаційні процеси, які сприяли інтеграції Лівобережної України в загальноімперську російську систему управління, а також показано ставлення української шляхти до російського намісника.

Ключові слова: *Лівобережна Україна, П. Румянцев-Задунайський, Катерина II, Малоросійська колегія, реформи, ліквідація автономії.*

У період правління імператриці Єлизавети Петрівни Лівобережна Україна користувалась досить широкою автономією в межах Російської імперії. Очолював Гетьманщину освічений і обдарований К. Розумовський, який зробив чимало для розвитку цієї землі. Проте така ситуація тривала недовго, оскільки після зайняття престолу Катериною II розпочався процес ліквідації української автономії. Спершу було ліквідовано гетьманщину, як державну структуру, а згодом почалась поступова інтеграція всіх владних органів у загальноімперську систему. Для здійснення інтеграції та управління українськими землями було створено Малоросійську колегію, а її президентом призначено графа П. Рум'янцева-Задунайського, який став реалізатором планів Катерини II.

В історичних працях, присвячених історії України другої половини XVIII ст., велика увага зосереджується на постаті Катерини II, але при цьому недостатнім є висвітлення постаті П. Румянцева-Задунайського, який був безпосереднім виконавцем волі імператриці. Тому нині достеменно невідомо повністю, яку роль зіграв ставленик російської імператриці в процесі знищення української автономії та й взагалі в історичному розвитку Лівобережної України. Був він тільки виконавцем волі Катерини II, чи проводив реформи з власної ініціативи, мав він власне бачення на управління краю, чи був тільки послідовником ідей імператриці та, врешті-решт, якою була його роль в історії України другої половини XVIII ст. Пропоноване дослідження – спроба дати відповіді на ці запитання, що, в свою чергу, дасть можливість об'єктивно оцінити російсько-українські відносини в історичному аспекті, а також показати місце П. Румянцева-Задунайського в історії України. В рамках дослідження реформ П. Румянцева-Задунайського автор спробує дати оцінку ставлення російського царату до українців Лівобережжя, а також визначити вплив проведених реформ на по-